

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХSPECIAL TEACHING OF SECOND FOREIGN LANGUAGE
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті здійснено аналіз особливостей викладання другої іноземної мови у вищих навчальних закладах. Розглядаються деякі особливості та напрями викладання другої іноземної мови. Вивчення іноземної мови є досить актуальною темою сьогодення. Вивчення другої іноземної мови є не менш актуальним питанням, але ставлення студентів до вивчення другої іноземної мови досить різне. Варто розуміти, що швидкі інформаційні та технологічні перетворення у суспільстві, а також зростання міжнародних відносин між Україною та світом вимагають від сучасних фахівців знання двох і більше іноземних мов, що сприяє підвищенню культурного рівня особистості, її постійного розвитку та загальної освіченості. Мовна освіта поступово модернізується шляхом впровадження модульно-рейтингової системи навчання іноземних мов, міждисциплінарної інтеграції, демократизації та економізації. Постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різних підходів та специфіки їх реалізації у процесі навчання. Використання технічних засобів навчання є невід'ємним елементом оволодіння іноземними мовами на всіх рівнях усіх типів освіти. Аудіо-, відео- та інтерактивні матеріали дають можливість познайомитися з оригінальними зразками іншомовного мовлення і соціокультурних реалій. Головною особливістю викладання другої іноземної мови у вузі є те, що в такому разі йдеться не стільки про «мову спеціальності», скільки про «мову професійної комунікації». Проблема пошуку сучасних ефективних підходів до особливостей викладання другої іноземної мови є актуальною. Особливості викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах сприятимуть якісному підвищенню вивчення другої іноземної мови. Викладачі мають іти в ногу з часом, не забувати постійно використовувати різні підходи, які покращать та вдосконалять процес викладання іноземних мов, зробилять його максимально наближеним до реальних умов. Сподіваємося, що другій іноземній мові не лише приділятиметься більше уваги, а і збільшиться кількість годин для кращого оволодіння та засвоєння мови.

Ключові слова: особливості викладання, друга іноземна мова, професійна діяльність, міжнародна комунікація, мотивація.

The article deals with special peculiarities of teaching the second foreign language in higher educational institutions. Some features and directions of teaching the second foreign language are discussed. Learning a foreign language is a very relevant topic today. Learning a second foreign language is not less relevant, but the attitude of students to studying the second foreign language is quite different. It is worth to understand that rapid information and technological transformations in society, as well as the growth of international relations between Ukraine and the world, require modern specialists to know two or more foreign languages, which contributes to raising the cultural level of the individual, its continuous development and general education. Language education is gradually being modernized through the introduction of modular rating system of teaching foreign languages, interdisciplinary integration, democratization and economization. The constant evolution of a public order necessitates further study of the theoretical foundations of different approaches and the specifics of their implementation in the process of learning. The use of technical equipment for teaching is an integral element of mastering foreign languages at all levels of all types of education. Audio, video and interactive materials provide an opportunity to get acquainted with original samples of foreign language and socio-cultural realities. The main feature of teaching a second foreign language in a university is that in this case it is not so much about the "language of a specialty" as about the "language of professional communication". The problem of finding modern effective approaches to the peculiarities of teaching a second foreign language is relevant. The peculiarities of teaching foreign languages in higher education institutions will contribute to a qualitative increase in the study of a second foreign language. Teachers should keep pace with the time, do not forget to constantly use different approaches that will improve the teaching of foreign languages, make it as close as possible to real conditions. I hope that the second foreign language will be given not only more attention, but also hourly policy will increase for better mastery and mastery of the language.

Key words: peculiarities of teaching, second foreign language, professional activity, international communication, motivation.

УДК 372.8+811.111.7

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-28>

Мірошник С.О.,

старший викладач

кафедри іноземної філології

Національного авіаційного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Вивчення іноземної мови є досить актуальною темою сьогодення. Вивчення другої іноземної мови є не менш актуальним питанням, але ставлення студентів до вивчення другої іноземної мови досить різне. Варто розуміти, що швидкі інформаційні та технологічні перетворення у суспільстві, а також зростання міжнародних відносин між Україною та світом вимагають від сучасних фахівців знання двох і більше іноземних мов, що сприяє підвищенню культурного рівня особистості, її постійного розвитку та

загальної освіченості. Саме про це йдеться у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [2, с. 35]. Таким чином, володіння двома та більше іноземними мовами розвиває здатність особистості до міжкультурної комунікації, сприяє конкурентоздатності та мобільності фахівців, їх затребуваності в нашій країні та за її межами. Збільшення значення володіння іноземними мовами у всіх сферах професійної діяльності людини ставить перед системою сучасної мовної освіти нові виклики. Викладачі вишів мають підготувати випускників належним чином, які

б могли вільно використовувати другу іноземну мову не лише у повсякденному житті, але і у своїй професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пошуку сучасних ефективних підходів до особливостей викладання другої іноземної мови є актуальною і відображена у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених [1; 3; 4].

Особливості навчання другої іноземної мови у вищих навчальних закладах досліджувалися в роботах А.О. Анісімової, М.В. Баришнікова, І.Л. Бім, Г.В. Давиденко, Б.А. Лапідуса, Б.М. Маруневич, В.В. Сафонової, Н.С. Форкун, С.П. Шатілова.

Як зазначалося вище, проблема особливостей викладання другої іноземної мови є досить актуальною натепер, а правильний підхід до викладання сприятиме людському прогресу у різних сферах діяльності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на низку вищезазначених наукових досліджень, науково-педагогічних та методичних напрацювань, особливості викладання другої іноземної мови потребують додаткового дослідження, ґрунтовного аналізу та системного засвоєння.

Мета статті. Мета статті полягає у проведенні аналізу особливостей підходу до викладання другої іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасного суспільства в умовах високої якості навчання потребує збільшення кількості знань та вмінь у випускників вищих навчальних закладів. Вивчення іноземних мов давно вже стало невід'ємною частиною навчальної програми будь-якого вищого навчального закладу. На сучасному етапі розвитку науки в Україні можна, напевно, сказати, що часи, коли достатнім доказом опанування мови було вміння перекладати з іноземної мови та навпаки адаптованих, неавтентичних текстів, уже минули. Нині відбувається реформування навчального процесу у вишах України відповідно до загальноєвропейських вимог до якості освіти: інформатизація-глобалізація освітнього простору, інтеграція процесів у сучасній освіті, налагодження українськими вищими навчальними закладами співпраці з європейськими та східними навчальними закладами у сфері навчальної та наукової діяльності, проведення міжнародних обмінів, можливість здобуття другої вищої освіти, навчання за магістерськими програмами за кордоном тощо. За таких умов мають змінюватися й освітні технології викладання іноземних мов, а саме другої іноземної мови. Сама мовна освіта теж поступово модернізується шляхом впровадження модульно-рейтингової системи навчання іноземних мов, міждисциплінарної інтеграції, демократизації та економізації.

Білінгвальне навчання сприяє розширенню загальноосвітнього світосприйняття студентів завдяки порівняльному аналізу іншомовних культур, формуванню

у них толерантного ставлення до альтернативних поглядів, пов'язаних із національною специфікою різних народів, стимулює необхідність подальшої самоосвіти та саморозвитку, що є необхідною умовою професійної діяльності у сучасному світі.

Головною особливістю викладання другої іноземної мови у вузі є те, що в такому разі йдеться не стільки про «мову спеціальності», скільки про «мову професійної комунікації». Цей термін позначає навчання іноземної мови, сконцентроване на розвитку комунікативної компетенції в ситуаціях професійного спілкування. Крім того, виникають питання і щодо рівня оволодіння іноземною мовою, адже побутує думка про те, що навчання професійно орієнтованої іноземної мови доречно починати за наявності певного початкового рівня загальної мовної підготовки.

Крім розвитку компенсаторних умінь, необхідно користуватися перевагою взаємодії рідної та іноземної мов, яка проявляється за умов полілінгвального навчання. Володіючи досвідом вивчення першої іноземної мови, студенти схильні порівнювати граматичні і лексичні особливості мов, знаходити розбіжності та аналогії і робити власні узагальнення на основі спостережень. У цьому разі завдання викладача полягає в заохоченні і розвитку навичок позитивного переносу, в підборі такого навчального матеріалу, який давав би можливість зіставляти мови.

Саме тому в НАДПСУ викладання другої іноземної мови передбачає, що студенти вже мають певний рівень володіння першою (англійською), яку вони вивчали у школі та з репетиторами. Слід зазначити, що цей фактор сприяє та полегшує процес навчання другої іноземної мови. Позитивними факторами є те, що, знаючи одну мову, можна провести паралель, що сприятиме швидшому засвоєнню, наприклад, граматичного матеріалу, а також бажанню та готовності до пізнання нового.

Професійно орієнтовану технологію навчання в системі вищої освіти розглядають як систему дидактичних, психологічних та загальнопедагогічних процедур взаємодії викладача і студентів, враховуючи їхні здібності та побажання. Така технологія спрямована на реалізацію форм, методів і засобів навчання, адекватних освітніх цілей і професійно значущих якостей фахівця.

За таких умов мають змінюватися й освітні технології викладання іноземних мов. Сама мовна освіта теж поступово модернізується шляхом впровадження модульно-рейтингової системи навчання іноземних мов, міждисциплінарної інтеграції, демократизації та економізації. Постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різних підходів та специфіки їх реалізації у процесі навчання. Отже, на сучасному етапі виділяють такі головні особливості викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах:

а) інформаційний підхід, характерною рисою якого є точність і конкретність теоретичних знань;

б) підхід-інновація забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань з усіх предметів, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості;

в) біхевіористичний підхід визначає сформованість реакцій на іншомовні стимули через знання традицій та цінностей іншої країни, вміння валідно відображати свої знання у процесі комунікації;

г) когнітивний підхід передбачає використання знань людини та об'єктів навколишнього середовища для ефективнішого навчання;

ґ) прагматичний підхід враховує той факт, що в реальній комунікації висловлювання існує тільки у прагматичному контексті;

д) індивідуальний підхід передбачає добір певних індивідуальних завдань, навичок і вмінь;

е) комунікативний підхід поєднує свідомі та підсвідомі компоненти у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їхньою комунікативно-мовленнєвою функцією;

є) свідомо-пізнавальний підхід спрямовує діяльність студента насамперед на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких відбувається свідоме конструювання висловлювань;

ж) тематичний підхід полягає в уніфікації тем, наданні їм творчого характеру;

з) підхід-діяльність передбачає вивчення природи значення з позицій функціонування, наголошує на аналізі прагматичних і семантичних аспектів, розширює уявлення студентів про зв'язок між номінативною природою і функціональним значенням;

к) інтуїтивно-свідомий підхід враховує моделі в інтенсивному режимі з подальшим усвідомленням їхнього значення та правил оперування ними.

Отже, можна дійти висновку, що якісна підготовка студента неможлива без використання наявних сучасних освітніх технологій, таких як: професійно орієнтоване навчання іноземної мови, використання проектної роботи, застосування мультимедійних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій у PowerPoint, використання інтернет-ресурсу, навчання іноземної мови на форумах, у блогах, платформах, через електронну пошту тощо.

Зазначимо, що на цьому етапі розвитку методичної науки основними методами навчання іноземних мов вважають комунікативний та конструктивістський методи. Паралельно розрізняють традиційні (метод повної фізичної реакції (Total Physical Response), сугестивний метод, драматичний метод, мовчазний метод, груповий метод, метод активізації резервних можливостей особистості та колективу) та альтерна-

тивні (навчання з комп'ютерною підтримкою (CALL), метод сценарію (Storyline Method), метод симуляції, каруселі, навчання за станціями, метод групових пазлів, метод рольової гри, кейс-метод) методи навчання. Аналізуючи сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, зазначимо, що цікавим є метод сценарію (Storyline Method), оскільки, отримуючи «натяжки» від викладача через ключові питання, студенти самі створюють перебіг тематичного спілкування з різних сфер послуг. Мовлення студентів набуває креативізму, що тягнє до індивідуалізації, планування, підбору гіпотез, висловлювання емоцій, систематизації та реалізації задуманого. Спроектований акт комунікації містить елементи рольової гри та чітку послідовність епізодів, які змінюють один одного. Важливим є впровадження в навчальний процес проектного навчання із залученням усіх його обов'язкових структурних елементів, до яких належатимуть: мета проекту – результат (стаття, реферат, доповідь, відеоматеріали тощо); предмет інформаційного пошуку – поетапність пошуку з визначенням результатів – аналітична робота над зібраними фактами – висновки – корекція, у разі потреби подальший пошук інформації – аналіз нових даних – висновки – оформлення результатів. І викладачеві разом зі студентами є з чого вибирати, а саме:

– дослідницькі проекти, які потребують чітко продуманої структури, визначеної мети, актуальності проекту для всіх учасників, соціальної значущості, продуманих методів роботи;

– творчі проекти, які зазвичай не мають чітко продуманої структури, вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проекту. Оформлені результати можуть бути у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо;

– ігрові проекти, структура яких залишається відкритою до їх закінчення: учасники беруть на себе певні ролі;

– інформаційні проекти, спрямовані на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів, потребують чіткої структури, можливостей систематичної корекції під час проектної діяльності;

– практично орієнтовані, які відзначаються чітко визначеним із самого початку результатом діяльності учасників проекту, зорієнтовані на соціальні інтереси самих учасників (газета, документ, відеофільм, спектакль, програма дій, проект закону, довідковий матеріал тощо).

З метою підвищення мотиваційної бази студентів у процесі викладання іноземних мов бажано використовувати (відповідно до програми) різні за змістом проекти. Це можуть бути літературно-творчі, природничо-наукові; екологічні; суто мовні (лінгвістичні); культурологічні з історико-географічними, етнографічними, політичними, мистецтвознавчими, економічними елементами; спортивні; географічні; музичні тощо. У дидактичному плані викладач має виділити

насамперед наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку; практичну, теоретичну, пізнавальну значущість передбачуваних результатів; самостійну діяльність студентів (групова, парна чи індивідуальна); визначення кінцевих цілей спільних чи індивідуальних проєктів; визначення базових знань з різних галузей, необхідних для роботи над проєктом; структурування змістовної частини проєкту із зазначенням поетапних результатів; використання дослідницьких методів; результативність виконаних проєктів, тобто оформлених у визначений спосіб (презентація, щоденник мандрівника тощо).

Окремо хотілося б зупинитися на питанні використання технічних засобів навчання як невід'ємного елемента оволодіння іноземними мовами на всіх рівнях усіх типів освіти. Аудіо-, відео- та інтерактивні матеріали дають можливість познайомитися з оригінальними зразками іншомовного мовлення і соціокультурних реалій. На кафедрах іноземних мов НАДПСУ використовуються нині сучасні і багатофункціональні ТЗН, одним із них є інтерактивна дошка SMARTboard. Використання системи SMARTboard є доцільним за умов навчання другої іноземної мови у немовному вузі, що характеризується: звуженими часовими рамками і, відповідно, інтенсивністю навчання; глибиною змісту і зростаючим обсягом матеріалу, враховуючи спеціальний (військовий) і вузькоспеціальний (правоохоронний) аспекти, що вимагає великої кількості і різноманітності спеціальних і вузькоспеціальних текстів і по можливості – аудіовідеозаписів. За допомогою SMARTboard можна забезпечити реалізацію задач як із загальнолінгвістичного, так і вузькоспеціального аспектів, оскільки вона дає змогу: підготувати і використовувати аудіо-, відео-, інтернет- та електронні текстові матеріали як для окремих етапів заняття, так і для цілого заняття або навіть серії занять; у будь-який момент повернутися до повторення вивченого матеріалу; надати студентам (курсантам) усі необхідні матеріали загальнолінгвістичної і спеціальної спрямованості, роздрукування яких потребувало б часу і засобів; супроводжувати роботу з CD/DVD готовим або імпровізованим файлом з граматичним або лексичним коментарем; зберегти продемонстровані матеріали на сервер, звідки курсанти можуть самостійно роздрукувати або переглянути необхідні файли. Управління дошкою відбувається за допомогою віртуальної панелі управління і головного меню, викладач при цьому виступає безпосередньо перед аудиторією і не мусить, як у разі використання ноутбука, розподіляти свою увагу між аудиторією, екраном і ноутбуком. Основними перевагами використання системи SMARTboard є: а) педагогічні: інтенсифікація навчання (розширений доступ до інформації і можливість роботи з нею, оптимізація викладення матеріалу), модернізація навчання (перехід на навчання з опорою на елек-

тронні носії інформації); б) психологічні: розвиток інтересу і мотивації, наочність, загальне стимулювання пізнавальних здібностей за рахунок збільшення швидкості потоку інформації; в) методичні (загальний банк дидактичних матеріалів); г) технічні (порівняно з іншими ТЗН): багатофункціональність, сенсорне управління (економія часу, простота використання); запис, виділення і редагування в реальному режимі, як на звичайній дошці; г) економічні (економія часу і витрат на роздрукування навчальних матеріалів). Таким чином, універсальна система SMARTboard уможливорює розробку і візуалізацію текстів і вправ у різних режимах, демонстрацію та аналіз аудіо- і відеокomпонентів занять, а також об'єктів, діаграм, схем загальнолінгвістичної і спеціальної спрямованості, фронтальну і рукописну роботу з ними в реальному часі, підключення до Інтернету для показу і пошуку інформаційних ресурсів з метою навчання різних видів читання, письма, аудіювання і говоріння відповідно до психологічних і педагогічних основ навчання іноземних мов. Функціональний набір системи SMARTboard дає змогу значно інтенсифікувати педагогічний процес, економити час на етапах введення, повторення, закріплення, контролю засвоєння навчального матеріалу і забезпечує студентів усіма необхідними для повноцінної самостійної роботи інформаційними ресурсами в умовах навчання другої іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що особливості викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах сприятимуть якісному підвищенню вивчення другої іноземної мови. Варто зазначити, що викладачі мають іти в ногу з часом, не забувати постійно використовувати вищезгадані підходи, які покращать та вдосконалять процес викладання іноземних мов, зроблять його максимально наближеним до реальних умов.

Сподіваємося, що другій іноземній мові не лише приділятиметься більше уваги, а і збільшиться кількість годин для кращого оволодіння та засвоєння мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волкова Н.П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий керівник українського видання доктор пед. наук, професор С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с., с. 2. Полупанова Е. Інновації в вищому освітньому середовищі: організаційний уривок. *Alma Mater*. 2005. № 3. С. 35.
3. Зазуліна Л.В. Педагогічні проєкти : науково-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Абетка – НОВА, 2006. 40 с.
4. Кузьмічев А.І. Педагогіка : підручник / А.І. Кузьмічев, В.Л. Омеляненко. Київ : Знання-Прес, 2010. 447 с., с. 4.